

อูฐ จ เป็นผู้ซื้อด้วย

สุหฺข จ	เป็นผู้ตรงด้วย
สุวโจ	เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย
มฺฤ	เป็นผู้อ่อนละไม
อนติมาหิ	ไม่มีอติมานะ
สนฺตฺสฺสโก	เป็นผู้สันโดษ
สุภโร	เป็นผู้เลี้ยงง่าย
อปฺปกิจโจ จ	มีธุระน้อย ธุระไม่มาก
สฺลฺลหฺกฺกฺวุตติ	เป็นผู้ประพฤติเบากายเบาใจ
สนฺตฺนฺทฺริโย จ	เป็นผู้ประพฤติสงบแล้ว
หิปปโก	เป็นผู้มีปัญญา
อปฺปคฺพโก	เป็นผู้ไม่คะนอง
กุเลสุ อนฺนฺคฺทฺโร	เป็นผู้ไม่พัวพันในสกุลทั้งหลาย

น จ ขุทฺทํ สฺมาจเร กิณฺณิเยน วิณฺณฺญ ปเร อุปวเทยฺยํ

น จ ขุทฺทํ สฺมาจเร กิณฺณิเยน วิณฺณฺญ

วิณฺณฺญชนทั้งหลายพึงติเตียนบุคคลอื่นได้ด้วยกรรมอันใด เราไม่กระทำความกรรมอันนั้นเลย

วิณฺณฺญชนทั้งหลายพึงติเตียนบุคคลอื่นได้ด้วยกรรมอันใด เราไม่ประพฤติกรรมอันนั้นเลย

พึงแผ่ไมตรีจิตไปในหมู่สัตว์นั้นว่า ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้มีความสุข จงเป็นผู้มีความเกษม จงเป็นผู้มีตนถึงซึ่งความสุขเกิด "

นี่เป็นเนื้อความของพระบาลี คลีความเป็นสยามภาษาได้ความเท่านี้ ต่อแต่นี้จะอธิบายขยายความในกรณีเมตตสูตรนี้ต่อไป ที่เราได้เคยฟังพระท่านสวดมนต์หลายครั้งหลายคราแล้ว สวดอยู่เสมอในกรณีเมตตสูตรนี้ ฟังฟังความให้เข้าใจ เป็นธรรมอันละเอียดสุขุมลุ่มลึก เป็นธรรมของพระอริยเจ้า ถ้าบุคคลผู้ใดประพฤติตามแนวนั้นเข้า บุคคลผู้นั้นถึงเป็นปุณฺณก็ได้อีกว่าปุณฺณสาวกของพระศาสดา สาวกของพระศาสดามี ๒ จำพวก อริยสาวก เป็นพระโสดาแล้ว ปุณฺณสาวก เริ่มจะเป็นโสดาต่อไป ยังไม่เป็นโสดา เริ่มจะเป็นพระโสดาต่อไป นี่ได้อีกว่าเป็นปุณฺณสาวกของพระพุทธเจ้า ที่เป็นโสดาแล้ว สกทาคา อนาคา อรหัต จัดได้อีกว่าเป็นอริยสาวกทั้งนั้น ลดส่วนกว่านั้นลงมา ที่มีธรรมกายเป็นโคตรภู หรือไม่มีธรรมกาย แต่บริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ ทนพระอริยบุคคลเหล่านั้น นี่ได้อีกว่าเป็นปุณฺณสาวก เหตุนี้ในกรณีเมตตสูตรนี้ มีเนื้อความอันสุขุมลุ่มลึก จงตั้งใจสดับตรับฟังให้เข้าเนื้อเข้าใจ

ในเบื้องต้น แปลมคธภาษาว่า กิจนั้นใดอันพระอริยบุคคล ผู้บรรลพทอันสงบ กระทำแล้ว สฺนฺตฺปทํ แปลว่าบรรลพทอันสงบแล้ว อันกระทำแล้ว อตฺถกฺกุสเล กิจนั้นอันบุคคลผู้ฉลาดในประโยชน์ กรณีย อันนั้นพึงกระทำ กิจนั้นอันบุคคลผู้ฉลาดในประโยชน์พึงกระทำ นี่เข้าใจยากจริง ไม่ใช่เป็นของง่าย แปลอีกทีหนึ่งว่า กิจนั้นใดอันพระอริยบุคคล ผู้บรรลพทอันสงบกระทำแล้ว กิจนั้นอันบุคคลผู้ฉลาดในประโยชน์ควรกระทำ ผู้ฉลาดในประโยชน์นั้นเป็นเช่นไร?

สกุโก เป็นผู้อาจหาญ อาจหาญทุกประการในธรรมวินัยของพระศาสดา ไม่ขาดตกบกพร่อง อาจหาญในทางบริสุทธิ์กาย อาจหาญในทางบริสุทธิ์วาจา อาจหาญในทางบริสุทธิ์ใจ ไม่มีขาดตกบกพร่องใด ๆ ทำสิ่งใดด้วยกาย ต้องเอาปัญญาเข้าสอดส่องมองเสียก่อน แล้วจึงทำ เห็นว่าไม่มีทุกข์ ไม่เดือดร้อนตน ไม่เดือดร้อนบุคคลผู้อื่น ถ้าเห็นว่าเดือดร้อนตนเดือดร้อนผู้อื่นไม่ทำ อาจหาญอย่างนี้ อาจหาญในการดีอย่างนี้ ที่จะกล่าววาทะอันใดออกไป อาจหาญอีกเหมือนกัน เอาปัญญาเข้าสอดส่องดูเสียก่อน ถ้าเดือดร้อนเราก็ไม่กล่าว เดือดร้อนเขาก็ไม่กล่าว เดือดร้อนทั้งเราทั้งเขาก็ไม่กล่าว ถ้าไม่เดือดร้อนเราจึงกล่าว ถ้าไม่เดือดร้อนเขาจึงกล่าว ถ้าไม่เดือดร้อนทั้งเราทั้งเขาจึงกล่าว นี่ก็อาจหาญในวาจา อาจหาญในทางใจ ใจจะคิดสิ่งหนึ่งสิ่งใด เดือดร้อนเราก็ไม่คิด เดือดร้อนเขาก็ไม่คิด เดือดร้อนทั้งเราทั้งเขาก็ไม่คิด ถ้าไม่เดือดร้อนเราจึงคิด ถ้าไม่เดือดร้อนเขาจึงคิด ถ้าไม่เดือดร้อนทั้งเราทั้งเขาจึงคิด นี่อาจหาญอย่างนี้ นี่ สกุโก เป็นผู้
อาจหาญ ไม่ใช่อาจหาญเรื่องอื่น ไม่ใช่อาจหาญเรื่องเหลวไหล โจรปล้นประเทศต่อประเทศปะทะกัน หรือมหาโจรปล้นกัน ไม่ใช่ เป็นอาจหาญของคนพาล อาจหาญของบัณฑิตเป็นอย่างนี้ เป็นผู้อาจหาญในความดี ไม่มีความชั่วเข้าเจือปนระคนทีเดียว อาจหาญไปในส่วนดีฝ่ายเดียว นี่ สกุโก ข้อที่หนึ่ง

อุชฺฐ จ เป็นผู้ชื้อ ลักษณะชื่อของคนนะชื้ออย่างไร? ชื่อกาย ชื่อวาจา ชื่อใจ ชื่อทั้งข้างนอกข้างใน ตรงกันหมดไม่ลักลั่นกัน ชื้อจริง ๆ ไม่มีคิด ไม่มีเคี้ยว ไม่มีรุ่งแวงแต่อย่างหนึ่งอย่างใด ชื่อทั้งข้างนอกข้างใน ตรงกันหมดไม่ลักลั่นกัน ไม่เถียงกันอย่างนี้เรียกว่าชื้อ อุชฺฐ แปลว่า เป็นผู้ชื้อ

สุหฺฐ เป็นผู้ตรงดี ชื้อแล้วก็ตรงดี ในข้อหลังว่าตรงดี คนที่ตรงดีนะเป็นอย่างไร? ลักษณะตรงดีของพระอริยเจ้าไม่มีรุ่งแวง ตรงดิ่งทีเดียว ท่านวางหลักไว้ในสังฆคณฺณั้น อุชฺฐนะเป็นผู้ชื้อ สุหฺฐเป็นผู้ตรง อุชฺฐปฏิบัติโนเป็นผู้ปฏิบัติตรงนั้นแน่วแนวนั้น เดินแนวนั้นทั้งกาย ทั้งวาจา เดินแนวนั้น เป็นผู้ปฏิบัติตรง ตรงอย่างไร? ชื้ออย่างไร ชื้อไม่มีคิดเคี้ยว ถูกต้องร้องรอยทางมรรคผลทีเดียว ชื้อต่อคำของพระบรมศาสดา ไม่คดต่อธรรมของพระบรมศาสดา นี่เป็นผู้ชื้อตรงตามทางมรรคผล ไม่เลี้ยวหลีกต่อทางมรรคผล ทางมรรคผลเป็นไปอย่างไร เดินทางมรรคผลให้เป็นไปอย่างนั้น ไม่คลาดเคลื่อนจากทางมรรคผล ไม่สน-วนในกิจอื่น ตั้งใจแช่มชื่น ประคับประคองใจของตนอยู่เสมอ ให้ตรงทางมรรคผลอยู่รำไปดังนี้ เป็นผู้ตรงดี อย่างนี้ว่าตรงดีทีเดียว นี่เป็นข้อที่ ๓ ตรงดี

สุวโจ วาง่ายสอนง่าย วาง่ายสอนง่ายเหมือนเด็กที่ดี หรือเหมือนคนที่เฉลียวฉลาดดีเป็นคนที่หัวอ่อน วาง่ายสอนง่ายอย่างไร? ไม่ติดต่อทางมรรคผล ไม่ติดต่อธรรมของพระบรมศาสดา ตรงร้องรอยธรรมของพระบรมศาสดา ถ้าให้ปฏิบัติธรรม เป็นถูกต้องร้องรอยละ ถ้าผิดธรรมเป็นไม่ยอมกันละเด็ดขาด ถ้าว่าถูกธรรมละไม่ว่าข้อไหนเงื่อนไขเล็กน้อยไม่เข้าใจ จะเป็นผลน้อยผลใหญ่ไม่เข้าใจ วาง่ายสอนง่ายนักถูกธรรมตรงธรรมเข้าแล้วละก็ ถ้าว่าผิดธรรมละก็ไม่ไปเด็ดขาดทีเดียว นี่พระศาสดาทรงรับสั่งว่า สุวโจ เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายอยู่ในลักษณะ อยู่ในธรรมของพระวินัย เรื่องว่าง่ายสอนง่ายนะ หายากนัก ไม่ใช่เป็นของหาง่าย คนดีคนเป็นนักปราชญ์ คนเป็นบัณฑิต ภิกษุที่ดี สามเณรที่ดี อุบาสกที่ดี อุบาสิกาก็ดีว่าง่ายสอนง่ายอยู่กับใครเบาใจ ไม่หนักใจ อยู่กับพ่อแม่ก็ไม่หนักใจ สบายอกสบายใจ เย็นอกเย็นใจ คนว่าง่ายสอนง่าย ภิกษุ สามเณรอยู่กับครูบาอาจารย์ก็เย็นอกเย็นใจ สบายอกสบายใจ วาง่ายสอนง่าย ถ้าว่าภิกษุสามเณร

ว่ายากสอนยากละ เอาละ เดือดร้อนละ ลูกหญิงลูกชายก็เหมือนกัน ว่ายากสอนยากละพ่อแม่เดือดร้อนละ ถ้าว่าลูกหญิงว่าง่ายสอนง่ายอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ทุกสิ่งทุกประการ ไม่คัดค้านแต่อย่างหนึ่งอย่างใด นี่เรียกว่า **สุวโจ** ว่าง่ายสอนง่าย พระศาสดาสรรเสริญนัก นี่เป็นกึ่งหนึ่งของทางพุทธศาสนาว่าง่ายสอนง่ายเป็นคนทำกรรมวินัยให้เจริญ เป็นคนเจริญในกรรมวินัยของพระบรมศาสดา **สุวโจ**

มฤ เป็นผู้อ่อนละมุนละไม ไม่ใช่อ่อนโยเย อ่อนโยเยไปเสียก็ใช้ไม่ได้ อ่อนละมุนละไม อ่อนใช้ได้ดีตามความปรารถนาของผู้ฝึกหัด จะดัดแปลงแก้ไขอย่างหนึ่งอย่างใดก็อ่อนละมุนละไมทุกสิ่งทุกประการ เหมือนอย่างคนแก่ หุงข้าวอ่อนละมุนละไมละก็คนแก่ยิ้มเหว่ ถ้าหุงข้าวแข็งกระด้างละ คนแก่หน้าแบ่เหว่ ไม่สบายใจ ครุดใจสะดุดใจนัก ถ้าว่าละมุนละไมละก็ คนแก่ชอบใจ นี่อาการที่อ่อนละมุนละไม เป็นภิกษุหรือสามเณร อยู่กับครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ก็เย็นอกเย็นใจ เหมือนคนแก่ได้พบข้าวอ่อนละมุนละไม เข้าใจเย็นใจสบาย แม้ลูกหญิงลูกชายจะอยู่กับมารดาบิดา ถ้าอ่อนละมุนละไม มารดาเย็นอกเย็นใจไม่เดือดร้อนด้วยประการต่าง ๆ นานา นี่ **มฤ** เป็นผู้อ่อนละมุนละไม

อนติมานี เป็นข้อที่ ๖ **อนติมานี** ไม่มีอติมานะ เยอหยิ่งจองหองไม่มี ไม่มีเยอหยิ่ง จองหองจริง ๆ ที่เดียว ลูกหญิงลูกชายบางคนเยอหยิ่งจองหองต่อพ่อแม่ กระทบทกระทั้งเข้าเล็กน้อยละก็ใช้จุกพิดหมิ่นพ่อแม่เสียแล้ว เอาแล้ว นี่ร้ายกาจถึงขนาดนี้ นี่มันหยิ่งจองหองอย่างนี้ ภิกษุสามเณรก็ดูเดียวกัน ถ้าว่ากระทบทกระทั้งเข้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ละก็ เอาละไปละ ศึกษาเล่าเพศไปเสียบ้าง ไปเสียที่ไหน ๆ บ้าง นี่เอาเข้าแล้ว ถูกเข้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ละก็หัวดี้อกระด้าง ครูบาอาจารย์เกลียดนัก พ่อแม่ก็เกลียดนัก ถ้าเป็นผู้ไม่หยิ่งจองหอง เมื่อไม่หยิ่งจองหองอย่างนี้แล้ว เป็นที่สบายใจ อยู่กับพ่อแม่เป็นที่สบายใจ ครูบาอาจารย์ ภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในพระพุทธศาสนาเป็นผู้ไม่หยิ่งจองหองแล้ว เป็นที่สบายใจ พระพุทธศาสนาชอบใจนัก ชอบอาหาญ ชอบตักเตือน ไม่มีอติมานะ ถ้ามีอติมานะเยอหยิ่งจองหอง เป็นเช่นนั้นละก็เป็นที่ไม่สบายใจ นี่เป็นคนฝ่ายเลว ฝ่ายดีก็ไม่หยิ่งจองหองเท่านั้น ไม่มีอติมานะทีเดียว

สนตุสสุโก เป็นผู้สันโดษ สันโดษนะยินดีปัจจัยตามมีตามได้ เหมือนเป็นภิกษุสามเณรเช่นนี้ ยินดีปัจจัยตามมีตามได้ ได้อย่างไรก็ยินดีอย่างนั้น มีอย่างไรก็ยินดีอย่างนี้ ไม่ก้าวก่ายเกะกะ ไม่ทำบุคคลผู้เลี้ยงให้เดือดร้อน มีนี่จะเรียกอันโน้นต่อไป อย่างชนิดนี้ไม่สันโดษ ยินดีตามมีตามได้จึงเรียกว่าเป็นผู้สันโดษ นี่เป็นข้อที่ ๗ เป็นผู้สันโดษ ยินดีปัจจัยตามมีตามได้

สุกรโ เป็นผู้เลี้ยงง่าย เลี้ยงง่ายอย่างไร? เหมือนอย่างกับม้าเลี้ยงง่าย หรือช้างที่เลี้ยงง่าย เขาเทียบด้วยม้าอาชาไนย เจ้าของจะให้หญ้าสดก็เคี้ยวหญ้าสดกินตามหน้าที่ เจ้าของจะให้หญ้าแห้งก็เคี้ยวกินตามหน้าที่ กินจริง ๆ กินจนอิ่ม ให้รำก็กินรำ ให้ข้าวสุกก็กินข้าวสุก ให้ข้าวตากก็กินข้าวตาก กินตามหน้าที่ จะให้ของชนิดไหนที่กินได้ก็กินทั้งนั้น กินโดยเคารพกินไม่สุรุ่ยสุร่าย กินไม่กระสับกระส่าย กินด้วยตั้งใจ นี่ผู้เลี้ยงง่ายเป็นอย่างนี้ หญิงก็ดี ชายก็ดี ภิกษุสามเณรก็เหมือนกัน มีอย่างไรก็ใช้อย่างนั้น เลี้ยงง่ายไม่เดือดร้อนต่อผู้เลี้ยง เมื่อเขาเลี้ยงอย่างไรละก็บริโภคอย่างนั้น ถ้าจิตนึกสิ่งใดมันมีเค็มก็ผสมกันเข้า ไม่ต้องยุ่งเรียกโน้นเรียกนี้ต่อไป สิ่งใดมันเค็มมากก็ไปหาสิ่งที่จืด ๆ มาผสมเข้า มันก็กลายเป็นของพอดีไปเอง

นี่เลี้ยงตัวอย่างนี้ เมื่อเขาเลี้ยงอย่างไรก็ไม่ให้ผู้เลี้ยงเดือดร้อน ให้ผู้เลี้ยงดีอกดีใจ ให้ผู้เลี้ยงยินดีขึ้นนอกขึ้นใจ เรียกว่าภิกษุสามเณรเป็นผู้เลี้ยงง่าย เป็นที่เบาใจกับครูบาอาจารย์ ลูกหญิงลูกชายเป็นผู้เลี้ยงง่าย เป็นที่เบาใจในทางพุทธศาสนา เพราะพระอรหันต์ทั้งหลายเป็นผู้เลี้ยงง่ายทั้งนั้น ไม่มีเป็นผู้เลี้ยงยากเลย เราเป็นปุณฺณประพติตัวให้เลี้ยงง่ายเช่นนั้น จะเป็นอายุพระศาสนา นี่เป็นข้อที่๘ **สุภโร** เป็นผู้เลี้ยงง่าย

อปฺปกิจโจ จ เป็นผู้มีธุระน้อย

ไม่มีกิจธุระมาก พวกมีธุระกิจมากนะ เปื่อ อุปัชฌาย์อาจารย์ที่ภิกษุสามเณรมีธุระมากนะ เปื่อ พ่อแม่ปกครองลูกหญิงลูกชายมีกิจธุระมากนะเปื่อ กิจธุระไม่มีจบละ เดี่ยวกิจธุระนั้น เดี่ยวกิจธุระนี้ เรื่อย ๆ ไป นี่มีกิจธุระมากอย่างนี้ ไม่เป็นที่พอใจในทางพุทธศาสนา ทางพระพุทธศาสนาให้มีกิจธุระน้อย ถ้ากิจธุระในธรรมวินัยละก็เป็นมือขวา มีมากมีมากอยู่ทีเดียว ถ้าว่านอกจากธรรมวินัยของพระศาสดาไปแล้ว มีบ้างเล็กน้อยเท่านั้นพอดูไป ไม่หากิจให้ยุ่ง แก่อัตภาพร่างกายนัก พวกหากิจให้ยุ่งแก่อัตภาพร่างกาย เรียกว่า มีกิจมาก ไม่เจริญในธรรมวินัยของพระศาสดา มีกิจธุระน้อย นี่เป็นข้อที่๙

ประพตติเบากายเบาใจ

ประพตติเบากาย เบาใจก็เบา ประพตติเบาใจ ใจก็เบา ไม่มีบริวารมากมีแต่พอสมควร วาจาไม่มีกังวลมาก มีแต่พอสมควร เบากาย

เบาใจทุกสิ่ง ไม่มีติดข้องอันหนึ่งอันใด คล่องแคล่วกายใจ คล่องแคล่วไม่มีห่วงมีโยอะไร ปลอดภัย ไม่มีกังวลห่วงใยทีเดียว นี่เป็นผู้เบากายเบาใจอย่างชนิดนี้ นี่เป็นที่ปรารถนาในพระพุทธานุศาสนานี้ นัก นี่เป็นข้อที่๑๐ **สลุทฺทกฺขุตฺติโน** เป็นผู้ประพตติเบากายเบาใจ

สฺนฺติหฺนฺตฺริโย เป็นผู้มีอินทรีย์สงบแล้ว

สงบทุกอย่าง จักขุอินทรีย์ ตา ก็สงบ หู ก็สงบ จมูก ก็สงบ ลิ้น ก็สงบ กาย ก็สงบ ใจ ก็สงบ สงบทุกอย่าง สงบได้แล้ว **สฺนฺติหฺนฺตฺริโย** แปลว่าสงบแล้ว เป็นผู้สงบกาย สงบวาจา สงบใจ นี่แหละเป็นที่ปรารถนาในพุทธศาสนา ภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกา ประพตติสงบกาย สงบวาจา สงบใจได้ นั่นแหละเป็นเจริญของพระพุทธานุศาสนานี้ ถ้าสงบไม่ได้ยังลอกแลออกอยู่ ยังเป็นที่ไว้วางใจในพระพุทธานุศาสนาไม่ได้ ผู้เทศน์นี้เองบอกพระอุปัชฌาย์ให้ตั้งเจ้าคณะหมวดองค์หนึ่ง ว่าควรจะได้เป็นอุปัชฌาย์แล้ว ท่านอาจารย์องค์นั้น ท่านอุปัชฌาย์ท่านตอบผู้เทศน์นี้แหละ ตายังไวเช่นนั้นคุณจะต้องมันอย่างไร? ตั้งมันก็ทำลายเสียเช่นนั้น ท่านบอกว่าตาไว อ้ายตาไวมันก็ชอบกลอยู่เหมือนกัน และอยู่มาหน่อยหนึ่งเจ้าคณะหมวดองค์นั้นก็สึกไปเสียเลยจริง ๆ อ้อ จริงเหมือนคำของอุปัชฌาย์ท่าน นั่นแหละไม่สงบ สงบตานะ สงบหู สงบจมูก สงบลิ้น สงบกาย สงบใจ ถ้าลอกแลออกเช่นนั้นละก็หาเรื่องละ ถ้าหาเรื่องเช่นนั้นละก็ไม่มองงามในธรรมวินัยของพระศาสดา ต้องประพตติสงบกาย สงบวาจา สงบใจ จริง ๆ ลงไป สงบตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ลงไป อินทรีย์สงบเสียได้แล้ว นี่เป็นที่ปรารถนาในพุทธศาสนา เป็น

ภิกษุสามเณรก็จะออกมาในธรรมวินัยของพระศาสดา เป็นอุบาสกอุบาสิกา ก็จะออกมาในธรรมวินัยของพระศาสดา เพราะสงบอินทรีย์เสียได้แล้ว นี่ข้อที่ ๑๑

ข้อที่ ๑๒ **หิปปโก เป็นผู้มปัญญา** ลักษณะมปัญญาในธรรมวินัยของพระศาสดานะ เป็นประโยชน์นัก ว่าลักษณะท่านวางตำราไว้เช่นนี้ เป็นผู้มปัญญาแล้วทำความเจริญเท่าไรก็ได้ ทำความเจริญอย่างไร? ประพฤติตัวเสียให้เรียบร้อย เป็นไปตามตำรับตำราที่ได้กล่าวมาดังนี้ เราชวนผู้ประพฤติเรียบร้อยเหมือนตัวนั้นแหละให้ได้สักคน หนึ่งเดือนให้ได้สักคนก็เอา สองเดือนได้สัก ๒ คน สามเดือนได้สัก ๓ คน สี่เดือนได้สัก ๔ คน พอครบสิบสองเดือนก็ได้สิบสองคน นั่นมีพวก ๑๒ คนแล้วนะ เอาอีกปีหนึ่งที่สองอีก ๑๒ คน ก็ ๒๔ แล้วนะ เอาอีกปีนะ ๑๒ คน นี่ ๓๖ แล้วนะ สี่ปีเท่านั้น ๔๘ มีพวกสงบดีได้ ๔๘ ทีนี้หลาย ๆ ปีเข้าเป็นอย่างไรงี้สงบอย่างนั้น ถ้าผู้มีปัญญาชวนอย่างนั้น ผู้มปัญญาแก้ไขเอาหมู่พวกได้เช่นนั้น ถ้าหากว่าเป็นภิกษุก็ได้เป็นคณาจารย์องค์หนึ่ง ถ้าเป็นสามเณรก็ได้เป็นคณาจารย์องค์หนึ่ง ถ้าเป็นอุบาสกก็ได้เป็นหัวหน้าคนหนึ่ง เป็นอุบาสิกาก็ได้เป็นหัวหน้าอุบาสิกาคนหนึ่ง นี่คนมปัญญาสำคัญนัก พุทธศาสนา ประสงค์คนมปัญญาอย่างนี้ คนมปัญญาไม่กระทบกระเทือนบุคคลผู้ใด อยู่ในสถานที่ใดไม่กระทบกระเทือนผู้ใด ทำแต่ประโยชน์ให้เขาเท่านั้น บำบัดโทษประกอบประโยชน์ให้เขาเท่านั้น นี่คนมปัญญานะสำคัญนัก แต่ว่าปัญญาดั้นหรือปัญญาลึกเท่านั้น นี่สำคัญ เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาของพระศาสดาเป็นภิกษุก็ดี อุบาสกอุบาสิกาก็ดี เมื่อเป็นภิกษุสามเณรต้องเป็นภิกษุสามเณรจริง ๆ คนมปัญญาเป็นอุบาสกอุบาสิกาจริง ๆ เป็นอุบาสกต้องหาเพื่อนอุบาสกมา เป็นอุบาสิกาต้องหาเพื่อนอุบาสิกา มา เป็นภิกษุก็หาเพื่อนภิกษุมา เป็นสามเณรก็หาเพื่อนสามเณรมา นี่คนมปัญญาพระบรมศาสดาทรงรับสั่งธรรมิกอุบาสกว่าเป็นคนมปัญญา ธรรมิกอุบาสกมีอุบาสก ๕๐๐ เป็นหมู่พวก พระองค์รับสั่งว่า ปณฺธิต บุริโส กับธรรมิกอุบาสก แปลเป็นภาษาไทยว่า ท่านผู้ดำเนินด้วยคติของปัญญาเกษมอย่างนี้ นี่ทว่ามีปัญญาอย่างนี้ก็จะเอาตัวรอดได้ ไม่ต้องมีเงินมีทองดอก เงินทองนะเขาแสวงหากันมา แสวงหาในดินก็มี ไปพลิกแผ่นดิน ไถไร่ไถนาทำสวนเข้า ก็เขาหาเงินหาทองในแผ่นดิน เขาหาเงินหาทองบนต้นไม้ก็มี บนต้นไม้ก็ไปทำน้ำตาลเข้าไป เอาลูกไม้มาขาย เอาดอกไม้มาขาย นี่เขาหาเงินบนต้นไม้ เขาหาเงินในทะเลก็มี เขาหาแปลก ๆ กัน วิถีหาเงินหาทองต่าง ๆ แต่ว่าเงินทองนะอยู่ที่ไหน? ที่แน่แท้ลงไปทีเดียวนะ พวกหาเงินหาทองเหล่านี้บางคนก็ถูกเหมาะดี บางคนไม่ถูก แท้ที่จริงเงินทองนะอยู่ที่คนนะ เงินทองอยู่ที่คนนะ พระเจ้าแผ่นดิน ท่านปกครองหมดประเทศท่านเรียกเอาเงินที่คนไปใช้ ใช้ไม่หวาดไม่ไหว ท่านเป็นผู้ปกครองประเทศ ท่านเรียกเงินใช้ไม่หวาดไม่ไหว นั่นคนมปัญญา คนมปัญญาอยู่ที่นั่น พุทธศาสนาเห็นลึกซึ้ง พระพุทธเจ้าท่านเห็นว่าศาสนาของท่านจะอยู่ได้ด้วยข้าวปากหม้อ นั่นแหละอยู่ได้แท้ ๆ ที่เดียว ศาสนาที่ท่านตั้งไว้ที่นั่นเอง เอาไว้ที่ข้าวปากหม้อ นั่นแหละอยู่ได้ ท่านก็แก้ไขทีเดียว ท่านบิณฑบาตเข้าเอาข้าวปากหม้อ เอาก่อนด้วยหนาไปแต่เช้าทีเดียว พอตักข้าวปากหม้อเอาก่อนทีเดียว เอาเสียทัพพี ทัพพี ๆ ๆ พอฉันแล้วก็กลับฉันเสีย ทำกิจพุทธศาสนาจริง ๆ แต่ว่าฉันข้าวปากหม้อเรื่อยไป มีอย่างนี้ พุทธศาสนาอยู่ได้อย่างนี้ นี่คนมปัญญาลึกซึ้ง ถ้าว่าหากว่าเราจะทำเอง ตั้งแบบตำรับตำราของเราเอง ท้องของตัวไปฝากคนอื่นเหมือนพุทธศาสนาเช่นนี้ เราทำไม่ได้ หลัฐานเราไม่พอ ทำไม่ได้เป็นแน่ ถ้าว่าพระพุทธรเจ้าทำได้ วางตำราไว้ได้ เมื่อท่านวางตำราไว้เช่นนี้แล้วให้ถือเป็นตำราทีเดียว เมื่อคนมปัญญาวางตำราไว้อย่างนี้ เรารักษาทีเดียว เข้ารักษาความบริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจา บริสุทธิ์ใจ ให้ตามแนวพระพุทธรเจ้าพระอรหันต์ทีเดียว แล้วก็

เดินตามแนวพระพุทธรูปเจ้าพระอรหันต์ หาวพวกเข้ามาๆ เมื่อได้พวกมากขึ้นเท่าไร ก็พวกมากเขาดูแลกันเอง เขาอุปการะกันเองไม่เดือดร้อนดอก ฉลาดอย่างนี้ละก็เป็นภิกษุได้ตลอดชาติ เป็นสามเณรได้ตลอดชาติ เป็นอุบาสกอุบาสิกาได้ตลอดชาติ ไม่เดือดร้อนอันใดนี่ นิปปโก เป็นผู้มึปัญญา ปัญญาสำคัญนัก

อปฺปคฺคฺพโก ไม่คะนอง ไม่คะนองนะเป็นอย่างไร? ลักษณะคะนองเป็นอย่างไร ลักษณะคะนองนะ ไม่ว่ามือ ไม่ว่าตา หู ไม่ว่าทั้งนั้น สอดไป สอดตาไป สอดหูไป สอดจมูกไป สอดลิ้นไป สอดกายไป สอดใจไป คอยรับสัมผัสอยู่เสมอไป อย่างนี้เป็นคะนองส่วนหนึ่งในอายตนะ **อปฺปคฺคฺพโก** ไม่คะนองนะ ตามปกติ-ไม่ลอกแลก-ไม่เหลวไหล-ไม่หลุกหลิก พูดโดยตรงโดยซื่อ ใจจะคิดสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ไม่โลดโผนเกินไป สิ่งที่ดีควรเป็นธรรมเป็นวินัยก็คิดไป สิ่งที่ไม่ใช่ธรรมไม่ใช่วินัยก็ไม่คิด อปฺปคฺคฺพโก ผู้ไม่คะนอง กายก็ไม่คะนอง วาจาก็ไม่คะนอง คะนองกายก็กระดิกนิ้วกระดิกมือตามหน้าที่ นั่งอยู่ก็ไม่ปกติกะดิกนิ้วกระดิกมือ หยิบ โน่นหยิบนี้ไป อย่างชนิดนั้นเขาเรียกว่าคะนองกาย คะนองวาจา วาจาก็ร้องเพลงร้องกานที่ไป เอาเรื่องเหลวๆ ไหลๆ มาพูดไป เอาเรื่องโน่นเรื่องนี้มาพูดไป อย่างพวกคะนองวาจา คะนองกายคะนองวาจานี้ เรียก **คฺคฺพโก** ผู้คะนอง **อปฺปคฺคฺพโก** แปลว่าผู้ไม่คะนอง ไม่คะนองที่เดียวกายวาจา สงบเงียบเรียบร้อยทีเดียว ไม่คะนองกาย ไม่คะนองวาจา

กุเลสุ อหฺมุทฺทโร ไม่พัวพันในสกุ
ทั้งหลาย เป็นข้อที่๑๔ ตระกูลใดตระกูลหนึ่งไม่พัวพันไม่แตะต้อง พวกพัวพันในสกุลนั้นจะต้องเกิดทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน ภิกษุสามเณรพัวพันในสกุลจะต้องเกิดทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน อุบาสกอุบาสิกาพัวพันในสกุลจะต้องเกิดทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน แยกกันด้วยตา ด่ากันด้วยปากต่าง ๆ อิจฉาริษยากันต่าง ๆ เพราะพัวพันในสกุล ในสกุลอุปฐาก ผู้บารุงตน ผู้พอกเลี้ยงตน ผู้ให้ความสุขแก่ตน ถ้าพัวพันในสกุลแล้วโทษร้ายนัก

มีภิกษุครั้งพุทธกาลรูปหนึ่งบวชมา ๑๒ ปีแล้ว ไปในบ้านช่างแก้วมาก็ ๑๒ ปีเหมือนกัน ตั้งแต่บวชมาอยู่ในบ้านช่างแก้ว ถึงเวลาเขาก็ไปพอกเลี้ยงในบ้าน ถวายอาหารบิณฑบาตอิ่มแล้วก็ไปทำอะไรไปเถาะถึงเวลาแล้วไปฉันที่บ้านเขา วันหนึ่งพ่อค้าเขาเอาแก้วดวงหนึ่งมีค่ามากเอามาจ้างช่างแก้วให้เจียรระโน ช่างแก้วก็รับเขาด้วยมือที่กำลังหั่นเนื้อ มือเปื้อนด้วยเลือด พอรับแก้วไว้เลือดก็ไปติดดวงแก้วนั้น ที่รับไว้นั้น เจ้า

นกกระเรียนที่เลี้ยงไว้ตัวหนึ่ง เห็นก้อนแก้วอยู่บนเขียงหั่นเนื้อเชือดเนื้อ เข้าใจว่าเป็นก้อนเนื้อชิ้นเนื้อ นกกระเรียนคว้าปုပ်เข้าท้องไปแล้ว พระเอกรำลึงจันจ้งหันอยู่นั้นท่านก็เห็นเหมือนกันว่าก้อนแก้วนั้น นกกระเรียนเอาเข้าท้องไปเสียแล้ว ช่างแก้วมาถึง โอพระคุณเจ้า แก้วผมวางไว้บนเขียงนี้หายไปไหนละนี้ พระเถรท่านก็นิ่งเสีย ถ้ามท่านหนักเข้าหนักเข้า ท่านก็นิ่งอยู่รำไป ท่านกลัวนายช่างแก้วจะไปส่งนกกระเรียนเข้า ท่านจะเป็นบาปด้วย ท่านก็นิ่งเสีย ไม่มีใครละพระผู้เป็นเจ้า ก้อนแก้วของกระผมวางไว้ที่นี่มีค่ามาก ตัวและครอบครัวของกระผมก็ไม่พอค่าแก้วนี้ที่จะใช้เขา พระคุณเจ้าเห็นอย่างไรบ้าง จงกรุณากระผมเถิดอย่าให้กระผมเป็นข้าเขาเลย ว่ากันหนักเข้าหนักเข้าท่านก็นิ่งเสีย นิ่งหนักเข้าหนักเข้า ไม่มีใครละ พระผู้เป็นเจ้านี้แหละเอาไป เอาแล้วเอาเชือกมารัดหัวเข้าแล้ว ชันหัวพระเถรเข้าแล้ว ชันเสียตึงเชียว ชันหัวแล้วเอาไม้

ตีกับาลด้วย ตีพระเถรเสียป่นปี้ แต่ว่ายังไม่ตายเท่านั้นแหละ พออ้ายนกกระเรียนเข้ามา แก่กำลึงบ้าระหำของแก กำลึงจะตีพระเถรนั้น แกก็เอาเท้าตระหวัดนกกระเรียนเข้าให้ที่คอพับทีเดียว นกกระเรียนลงไปดินพับ ๆ ๆ พระเอกรักถาม พ่อช่างแก้วนกกระเรียนนั้นตายแล้วหรือยัง? ตายไม่ตายก็พระผู้เป็นเจ้าอย่าพูดไป

เลย พระผู้เป็นเจ้าไม่ให้แก้วแก่กระผมก็ต้องตายเหมือนนกกระเรียนนั่นแหละ ไม่ต้องสงสัยละ เอาซี พอเห็นนกกระเรียนตายสนิทดี ท่านก็บอกว่าเบา ๆ เชือกเถอะผ่น เชือกเถอะจะบอกให้ อ้ายบุรุษก็ไม่เบา หนักขึ้นทุกทีเหมือนกัน นกกระเรียนนั่นตายแน่ เห็นว่าตายแน่ พอแน่แล้วก็บอกว่ำนั่นแน่ะพ่อคุณ ก่อนแก้วอยู่ในท้องนกกระเรียนนั่นแน่ อ้ายช่างแก้วก็ไปจับนกกระเรียนที่ตายแล้วนั่นเชือดเอาก่อนแก้วออกมาได้อยู่ในท้องนกกระเรียนนั่น โอ้ย ที่นี้ลงกราบพระผู้เป็นเจ้าทีเดียว กระผมได้พลาดพลั้งไปแล้ว ขอพระคุณเจ้าจงตบโทษให้กระผมเถอะ พระเถระจึงว่าฉันไม่เอาโทษเอากรรณะอะไรหรอก ไม่มีโทษกับฉันหรอก แต่ว่าปรโลกเขาจะไม่ยอมละกระมัง ฉันไม่รู้จะว่ากระไรเขา นี่ก็เธอทำของเธอเองนี่ เอากันละทีนี้ อ่อนวอนพระเถระให้ตบโทษให้ตน ที่ตนได้กระทำไปแล้ว นี่พัวพันในสกุลงี้ ตั้งแต่นั้นต่อไปพระเถระปฏิญาณในใจแล้ว ตั้งแต่นั้นต่อไปมีชีวิตเป็นอยู่ จะไม่เกี่ยวข้องกับสกุลงี้เลย จะแสวงหาอาหารบิณฑบาตเลี้ยงชีพจนตลอดชีวิต ตั้งใจสนิททีเดียวเท่านั้นพระคุณเจ้าไม่เข้าติดสกุลงี้เลย เชิด นี่ก็พัวพันในสกุลงี้เป็นโทษอย่างนี้ มีโทษอย่างนี้ ภิกษุในครั้งพุทธกาลนะสีกไปมากมายเพราะพัวพันในสกุลงี้ ในครั้งนี้ก็สีกมากมายเหมือนกัน พัวพันในสกุลงี้ ต้องคอยระแวงระวัง ภิกษุสามเณรพัวพันในสกุลงี้เป็นข้อสำคัญนัก

๑๔ ข้อธรรมเหล่านี้สำหรับเนื่องด้วยพระอริยบุคคล ท่านประพจน์มาเป็นตำรับตำราที่แสดงมาแล้ว ในกรณีเมตตสูตรแก้ด้วยเมตตานี้ เมื่อประพจน์ดีทั้ง ๑๔ ข้อนี้แล้ว ไม่มีช่องเสีย ความประพจน์ไม่มีผิด ธรรมผิดวินัยเลย ถ้าประพจน์ได้แบบนี้ได้ชื่อว่าตัวเองแหละเมตตตายอยู่ในตัวเอง ไปอยู่ในสถานที่ใด ๆ ก็ตัวเองแหละเมตตตายอยู่ในตัวเอง ได้ชื่อว่าทำความดีให้แก่ตน และความดีที่ตนทำแล้วนั้นไปเป็นตัวอย่างของบุคคลอื่นต่อไป เป็นตำรับตำราของบุคคลอื่นต่อไปด้วยประการดังนี้ ใน ๑๔ ข้อนี้ อริยนักปราชญ์ติเตียนบุคคลอื่นได้ด้วยประการใด ได้ด้วยกรรมอันใด ไม่ควรประพจน์กรรมอันนั้นจนตลอดชีวิต ควรตั้งจิตแผ่เมตตริจิตไปว่า ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งสิ้นจงเป็นผู้มีสุข จงเป็นผู้เกษมสำราญ จงเป็นผู้มีตนถึงซึ่งความสุขเกิด ให้ตั้งใจลงไปว่าแผ่เมตตริจิตลงไปว่า สัตว์ทั้งหลายทั้งสิ้นหรือสัตว์ทั้งหลายหมดทั้งสิ้น จงเป็นผู้มีสุข จงเป็นผู้มีความเกษมสำราญ จงเป็นผู้มีตนถึงซึ่งความสุขเกิด เมื่อประพจน์ดีเช่นนี้แล้วให้ตั้งใจอย่างนี้ ให้ผู้อื่นประพจน์ดีได้เหมือนอย่างกับตัวบ้าง ให้ตั้งใจอย่างนี้ นี่แหละเป็นเมตตอาริยสังสกถา

ที่ชี้แจงแสดงมาแล้วนี้ยังหาจบกรณีเมตตสูตรไม่ ในสามส่วนเพียงส่วนเดียวเท่านั้น และจะแสดงเป็นลำดับต่อไป ที่ได้ชี้แจงแสดงมานี้ตามวาระพระบาลีคือความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติ ตั้งแต่ต้นจนจบส่วนนี้ **สทา โสตฺถิ ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดิ์จงบังเกิดมีแด่ท่านทั้งหลาย บรรดาโมสรมิสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมุติว่ายุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยามความเพียงเท่านี้ **เอว** ก็มีด้วยประการฉะนี้

โย จ วุตตตัม ชีโว ทุสสีโล อสมหิโต,
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย สีสวนุตตสฺส ฌายีโน

ก็ผู้ใดเป็นผู้ทูล มีจิตไม่มั่นคง พึ่งเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี
ความเป็นอยู่ของท่านที่มีศีล มีฉาน วันเดียวประเสริฐกว่า
ความเป็นอยู่ของผู้นั้น

(มีมาในพระธรรมบท สหสรวรรคที่ ๘ ข้อ ๘๘ เรื่อง สังกัจจสามเณร)